

Case study č. 5:

„Pěšibus“

Díky case study (neboli případové studii) **jsme schopni studovat konkrétní program, událost či nástroj v oblasti rodinné politiky a následně jej generalizovat za účelem inspirace a potenciálního využití daného případu** pro další kraje a obce (Veselý, Nekola 2007). Následná case study představí projekt Pěšibus, který představuje alternativu ke klasickému dojíždění dětí do školy autem nebo veřejnými dopravními prostředky – děti do školy dochází pěšky.¹

Cíl projektu:

Cílem projektu pěšibus je zvýšit bezpečnost dětí při každodenních cestách do školy, snížit dopravní zátěž před školami a nabídnout tak dětem zdravější a bezpečnější prostředí. Pěšibus představuje rovněž nástroj, který dětem nabízí přirozený pohyb a zprostředkovává kontakt s vrstevníky a okolím.

Popis projektu:

Koncept projektu pěšibus (v jiných jazycích nazýván rovněž *Walking Bus*, *Piedibus*, *Pedibus*) byl vymyšlen v Austrálii v roce 1992. Od této doby je projekt pořádán různými organizacemi napříč zeměmi Evropy, Severní Ameriky a na Novém Zélandu. V České republice byl jedním z podporovatelů pěšibusu Dopravní program Nadace partnerství ve Středočeském kraji², která projekt podpořila v rámci své kampaně ZOOM – Děti v pohybu. Pěšibusy podporuje rovně Centrum dopravního výzkumu³ či Brno⁴ a hl. město Praha⁵ v rámci projektů „Bezpečné cesty do školy“. Mnoho dalších měst a obcí po celé České republice je zapojeno do projektu „Pěšky do školy“. V roce 2021 bylo do tohoto projektu zapojeno 40 obcí a 94 škol, oproti počátečnímu roku projektu 2017, kdy byla zapojena 1 obec a 3 školy.⁶

Podstata pěšibusu spočívá ve vytvoření skupiny dětí, které se do školy nedopravují autem nebo jinými dopravními prostředky, ale pěšky, a vytvářejí tak „chodící autobus“. Tuto skupina

¹ Tato case study vychází z projektu Pěšibus. Původní příspěvek dobré praxe je možné nalézt ve Sborníku dobré praxe rodinné politiky v krajích zde: http://www.rodinyvkrajich.mpsv.cz/images/Sbornik_dobre_praxe.pdf.

² Více informací o Nadaci partnerství zde: <https://www.nadacepartnerstvi.cz/>

³ Více informací zde: <http://www.dopravniinzenyrstvi.cz/clanky/bezpecna-cesta-do-skoly/>

⁴ Více informací zde: <https://brnoimotion.cz/kampane/bezpecna-cesta-do-skoly/>

⁵ Více informací zde: https://www.praha.eu/inp/cz/o_meste/mestske_casti/praha_2/bezpecne_cesty_do_skoly.html

⁶ Více informací o projektu Pěšky do školy zde: <https://peskymestem.cz/projekt/pesky-do-skoly/>

zpravidla doprovází skupina rodičů, prarodičů, přátel školy či dobrovolníků – kdy jedna z osob figuruje vepředu jako „řidič“ a druhý vzadu jako „průvodčí“. Do pěšibusu mohou děti přistupovat na různých „zastávkách“, které si rodiče určí jako nejvíce frekventované. Během cesty pěšibusu si spolu mohou děti povídat, navazovat vztahy, a přitom se učit, jak se bezpečně pohybovat na ulicích. Pěšibus je alternativou toho, kdy je dítě příliš malé na to, aby šlo do školy zcela samo či případu, kdy rodiče nestíhají své děti z důvodu pracovní vytíženosti do školy zavést.

Projekt pěšibusu zaznamenává pozitivní ohlasy po celém světě. Toto jsou reakce realizátorů v Itálii⁷:

„U rostoucího dítěte je základním požadavkem možnost nezávislých zkušeností. Pohyb mimo domov přispívá ke zdravé psychické rovnováze.“

„Propagace chůze do školy je způsob, jak učinit město více obyvatelným, méně znečištěným a nebezpečným. Pěšibus je jednoduchou a efektivní volbou.“

„Děti jsou líné a pediatři nás učí, že k udržení fyzické zdatnosti v období růstu stačí půlhodina chůze denně, kterou lze předejít mnohým závažným chronickým onemocněním.“

⁷ <https://www.piedibus.it/>

Case study aneb praktické informace k uskutečnění obdobných projektů:

V následující části se zaměříme na doporučení, praktické rady a informace k realizaci obdobných aktivit a projektů. Projekt pěšibusu považujeme za zajímavý projekt, který může sloužit jako vhodný nástroj ke zvýšení bezpečnosti při mobilitě dětí do škol a podpoře jejich zdravého životního stylu.

Jak pěšibus funguje

- Pěšibus „vyjíždí“ jako normální autobus z počáteční do konečné zastávky a respektuje stanovený čas. Jízdné pro všechny cestující je **zdarma**.
- Pěšibus může jezdit za každého počasí, každý školní den, dle **dopředu připraveného jízdního řádu**. V případě zpoždění dítěte musí dítě do školy dopravit rodiče, **pěšibus nečeká**.
- Doporučujeme, aby měly děti na trase pěšibusu nasazené **reflexní vesty**. Bezpečnost musí být vždy prioritou. Vesty mohou rovněž dobře posloužit k rozpoznání dětí, které chtějí do pěšibusu nastoupit.
- Zapotřebí jsou vždy **minimálně dva dospělí, kteří zodpovídají za bezpečnost dětí** – jeden vepředu, který určuje trasu, a jeden vzadu, který hlídá děti, aby se neodtrhly od skupiny. Těmito osobami mohou být rodiče, prarodiče či příbuzní dětí. Pokud na to má škola dostatečné prostředky a personální kapacity, dohlížejícími osobami v pěšibusu mohou být například i vychovatelky, družinářky, speciální pedagogové či samotní učitelé, kteří například docházejí do práce po stanovené trase pěšky. Další možností je zapojení dobrovolníků z řad sociálních služeb či neziskových organizací v dané oblasti. Vhodné je rovněž **zvolení jednoho náhradníka** na každý den, který může v nenadálé situaci jednoho z dospělých nahradit.

Jak pěšibus realizovat

Projekt pěšibusu mohou navrhnout samotní rodiče, neziskové organizace v dané oblasti či samotná škola nebo zástupci dané obce. Důležitá je především **kooperace všech zúčastněných aktérů**. V následující části představujeme několik užitečných tipů, jak projekt zrealizovat:

- V první řadě by měl být **kontaktován ředitel školy**, kterému je sdělen záměr projektu. Propagace projektu může proběhnout například na školních shromážděních či jiných školních akcích za účelem zvýšení povědomí rodičů a učitelů o tomto projektu.

- V následujícím kroku by mělo proběhnout **dotazníkové šetření**, které zjistí, kolik rodičů by o danou službu mělo zájem. Nejjednodušším způsobem je distribuce dotazníků školou prostřednictvím zaslání dotazníků na e-mailové adresy rodičů či vyvěšení dotazníku například na internetových stránkách školy či skrze aplikace školy (např. Bakaláři).
- Po vyhodnocení dotazníků může být uspořádána **informativní schůzka rodičů**, kteří o pěšibus projeví zájem, za účelem **určení nejvhodnějšího itineráře pěšibusu a stanovení zastávek**, na kterých bude pěšibus děti nabírat. Trasa by neměla být delší než 2 km.
- Dalším bodem k realizaci je projití trasy „dětským tempem“ a **určení jízdního řádu** pěšibusu.
- Všichni rodiče, kteří budou pěšibus využívat, by měli **podepsat předem připravený dopis či smlouvu, který bude stanovovat pravidla a podmínky služby**.
- Na podporu projektu může být například na začátku školního roku uspořádána **seznamovací akce pro zapojené rodiče, děti a doprovázející osoby**. Na konci roku naopak může škola uspořádat slavnostní předání pochval či vyznamenání o účasti dětí v daném projektu, a tím je i další děti motivovat v jejich činnosti.

Možná role zástupců samospráv v daném projektu

Kraj a obce mohou v realizaci obdobných projektů sehrát důležitou roli. Zásadní je především dostatečná vůle se za projekt postavit a prosadit jej (MŽP 2002).

- Prvotní akcí krajů a obcí v dané oblasti může být **uznání existence problémů na politické úrovni**. To znamená definici mobility/dopravy dětí jako faktoru, který ovlivňuje jejich život, a tím pádem i konkurenceschopnost a atraktivitu daného města či obce.
- Dalším krokem je **politická angažovanost**, v rámci které může dojít k vytyčení konkrétních cílů v oblasti mobility dětí v daném městě či obci.
- Následuje **legitimizace opatření**, tedy správnost vnímání daného problému. To může být uskutečněno např. sociologickým průzkumem k tématu mobility dětí, prostřednictvím něhož mohou být osloveni rodiče, školní instituce i samotné děti.

Průzkumem může být zjištěno, co dané aktéry v oblasti mobility dětí trápí, či naopak s čím jsou spokojeni, a tím směřovat další kroky v realizaci daných opatření.

- Posledním krokem je **implementace daného opatření**. Vhodným způsobem je rovněž **začlenění vytyčených cílů a opatření do koncepčních dokumentů kraje či obce** (např. plánů mobility). Daný projekt nemusí zástupci samospráv zpracovávat sami, ale mohou ho převzít od samotných iniciátorů (např. rodičů). Těm zase pomůže jeho politické zviditelnění – **doporučení a podpora může otevřít dané aktivitě dveře a iniciátorům projektu dodat sebevědomí v jeho realizaci**.
- V oblasti mobility dětí se nemusí jednat pouze o projekt pěšibusu, ale kraje či obce mohou zavést i další opatření jako např. **zavedení zón v oblasti škol s maximální rychlostí 30 km/h, úprava infrastruktury v podobě nových přechodů pro chodce či retardérů v oblasti školy či zákazem průjezdní dopravy**.

Možnosti financování:

Náklady pěšibusu jsou velmi nízké (či dokonce nulové) a uskutečnění projektu není finančně náročné. Chod daného projektu spočívá spíše na ochotě a angažovanosti rodičů, prarodičů, školy, dobrovolníků a dalších potenciálních účastníků. V případě vyskytnutí určitých výdajů mohou být tyto výdaje uhrazeny z rozpočtů obcí, krajů či organizací, které budou daný projekt pořádat, případně ze sponzorských darů. Další možností je financování ze státních či strukturálních fondů, jako je např. Národní dotační titul rodina či Obec přátelská rodině.

Další užitečné informace:

V České republice se až 40 % dětí dopravuje do školy autem, 44 % dětí považuje ranní provoz před školou za nebezpečný, 80 % dětí nemá dostatek přirozeného pohybu, 27 % dětí tráví více jak 2 hodiny denně u počítače a každé 4. dítě ve školním věku trpí nadváhou a každé 7. obezitou (Pěšky městem 2022). V tomto kontextu můžeme v několika evropských i českých městech spatřovat trend podpory chůze dětí a zvyšování bezpečnosti v okolí školy v rámci mobility dětí do školy a zpět.

Existuje mnoho **dalších skvělých alternativ pěšibusu, které se snaží děti podpořit v pohybu či zajímavými metodami učit děti dopravní výchově**. V oblasti bezpečnosti před školou můžeme jmenovat například rozšiřující se **fenomén tzv. školních ulic**, jejichž podstata spočívá v úpravě dopravního provozu, kdy po stanovenou dobu (většinou na 30–60 min.) před vyučováním

nesmí do ulice školy vjíždět žádná motorová vozidla. Dalším populárním nástrojem jsou **tzv. hrací ulice** (v aj. *playstreets*) známé z Velké Británie⁸. Jejich princip spočívá opět v uzavření předem stanovené ulice (např. na 1 hod.), většinou v odpoledních hodinách, kdy se děti vrátí ze školy. Děti na ulici mohou jezdit na kole, bruslit, hrát si s křídami, přeskakovat překážky, hrát hry s míči atp. Ulice se uzavře se svolením zastupitelstva města a se souhlasem obyvatelů a sousedů dané ulice. Na každém konci stojí dobrovolníci a ulici hlídají, současně je ulice uzavřena např. kužely či dopravními značkami s nápisem zákazem vjezdu.

Přínos projektu:

Mezi přínosy projektu můžeme zařadit především podporu zdravého životního stylu u dětí. Výhodou projektu je rovněž podpora sladování pracovního a rodinného života, kdy pro některé rodiče může být velkou úsporou času, že děti nemusejí do školy vozit autem. Výhody pěšibusu plynou rovněž pro zapojené školy a samosprávy. V případě škol se jedná o faktor, který kvalifikuje školu jako ohleduplnou k potřebám žáků a rodin a zároveň přispívá k ochraně lokálního životního prostředí. V případě obcí je přínosem zvýšení bezpečnosti na ulicích, modernizace oblasti a zvýšení rezidenční atraktivity.

Mezi hlavní přínosy projektu můžeme zařadit:

- Díky pěšibusu dochází k **podpoře pravidelného pohybu u dětí** a podpoře jejich fyzického a duševního zdraví.
- **Děti se učí samostatnosti**, cítí se nezávisle a autonomně, čímž dochází ke zvyšování jejich sebevědomí.
- Děti posilují své analytické schopnosti, kdy se nenásilnou cestou **učí pravidla bezpečného pohybování se na ulici**. Zároveň dochází k jejich **socializaci**, kdy si mohou povídat s ostatními dětmi.
- Přínosem je rovněž **snížení dopravní zátěže a zvýšení bezpečnosti** v okolí školy.
- Dochází k podpoře **harmonizace pracovního a rodinného života** a zlepšení rodinného rozpočtu snížením nákladů na palivo do aut.
- Díky projektu jsou **posilovány neformálních vazby komunity** v dané obci.

⁸ Více informací o tzv. playstreets zde: <https://londonplaystreets.org.uk/>

Zdroje:

- Londonplaystreets.org.uk. *About playstreets* (online). (cit. 2022-10-13). Dostupné z: <https://londonplaystreets.org.uk/about/>
- Pěšky městem. *Metodická příručka Pěšky do školy*. 2022. Dostupné z: https://peskymestem.cz/wp-content/uploads/2022/07/manual-PdS_E2022.pdf
- Pěšky městem. *Město žije a prosperuje tam, kde se dobře chodí. Výroční zpráva 2021*. Dostupné z: https://peskymestem.cz/wp-content/uploads/2022/09/VZ-2021_fin.pdf
- Piedibus.it. *Organizza un Piedibus!* (online). (cit. 2022-10-13). Dostupné z: <https://www.piedibus.it/organizza-un-piedibus/>
- MPSV. *Sborník dobré praxe rodinné politiky v krajích*. Dobrá praxe v krajích: Pěšibus. Dostupné z: http://www.rodinyvkrajich.mpsv.cz/images/Sbornik_dobre_praxe.pdf
- MŽP. *Děti na cestách. Bezpečně po městě. Informace pro zástupce měst a obcí*. 2002. European communities. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/80D36C72964D2B02C12571D8003C3A85/\\$file/Deti1-2006.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/80D36C72964D2B02C12571D8003C3A85/$file/Deti1-2006.pdf)
- Veselý, A. Nekola M. ed. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. 2007. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství).